

Перевірка

Була рання осінь, типова на теренах Західної України. Перша половина вересня ще нагадувала літо, повітря залишалось теплим, і яскраве сонце не втомлювалося прокидатися щоранку. Але зігрівало воно вже по-осінньому, бо відчувалась у тому теплі певна прохолода. Проте і така пора може бути приємною: повітря стає свіжим і пронизаним запахом листя, що поволі спадає з дерев.

Вулиці Квітополя у цей ранковий час видавалися залюдненішими, ніж зазвичай. Причиною цього був початок нового навчального року, тож школярі та студенти юрмами поспішали на уроки і пари. На дорогах подекуди виникали корки, проте за довжиною вони не могли навіть помірятись із корками у великих містах, хоча щоби вибратися з них, також потрібен був час.

Центральною вулицею поспішав автомобілем на роботу Олексій Ярошевич, директор однієї зі шкіл міста, а саме — школи номер 17. Він директорував ось уже чотири роки. Здобути цю посаду, за яку змагаються чимало кандидатів, було нелегко. Давно він уже не поспішав так на роботу, як оце сьогодні. Місцями навіть доводилося порушувати правила дорожнього руху, але, на щастя, жодного ДАІвця поблизу не виявилось. Сьогодні у пана Олексія відповідальний день, оскільки роботу школи перевірятиме аж обласна комісія, і від її результатів може залежати доля директора. Інспектори мають прибути о десятій годині ранку, тож у пана директора залишалось якихось двадцять хвилин, щоби встигнути їх зустріти.

— І знав же, що треба було встати раніше і менше переглядати новини в Інтернеті, — картав себе Олексій, поглядаючи на годинник.

Аж ось нарешті замаячила школа. Нічого прикметного для ока в ній не було: типова «совкова» будівля, що, як і більшість подібних шкіл, потребувала ремонту й зовнішнього, і внутрішнього, а найголовніше — духовного. А щодо забезпечення новими підручниками, комп'ютерами чи навіть крейдою годі й говорити. Школою опікується місцева рада, тому й кошти отримує мізерні; втім, ситуацію рятують заможні батьки, діти яких навчаються тут, і, що значно важливіше, — діти кількох чиновників з міської ради, котрі піклуються про своїх нащадків, тому й виділяють більше коштів саме на цю школу. Дорога побіля неї знала і кращі часи — майже суцільні ями та горбки, вже не перший рік жителі навколишніх будинків й адміністрація школи звертаються зі скаргами та проханнями до міської ради та інших установ щодо стану дороги і її ремонту, але відповідь стандартна — у бюджеті нема коштів.

— От зараза! — вигукнув пан Олексій, ускочивши в яму, про яку він добре знав, але, напевно, йому не давала спокою нинішня перевірка, вимівши все інше з голови.

Школа не мала власного паркінгу, однак учителі, інші власники автомобілів, залишали їх біля чорного входу. Більшість автівок були невігядливими і давніми: звичайні «Жигулі» або бувалі в бувальцях іномарки. Пан Олексій кермував «Шкодою» восьмирічного віку. На зарплату не розженешся купити щось краще, а прокручувати усілякі афери він не хотів, та й це не та школа, де можна щось скрутити. Припаркувавшись, Ярошевич вийшов з авто, взяв свій старенький портфель і швидкою ногою пішов до школи. Заняття вже розпочалися, тож коридори стояли порожнем. Олексій швидко дістався до свого кабінету. В приймальні секретарка Галина, як зазвичай, уже сиділа на робочому місці.

— Перевірка ще не приїхала?

— Ще ні, пане Олексію.

— Добре.

— Але за вами вже заходив пан Назар.

— І чого він хотів? Невже зі самого ранку зіпсувати мені настрій?

— Просто заглянув, чи ви на місці.

Олексій кивнув головою, як робив це завжди, коли все було зрозуміло і говорити надалі не мали про що. Діставши з кишень ключі, відімкнув двері й увійшов у просторий кабінет. Близьче до стіни, що навпроти дверей, стояв масивний старий стіл — спадок ще радянської епохи. На столі панував безлад: стоси паперів упереміж із книжками лежали як собі знали. Ця риса пана Олексія — неохайність — супроводжувала його ще зі студентських часів. Він завше залишав поблизу свого робочого місця різноманітні документи чи книжки, що його зацікавили або були потрібні для якоїсь мети. Прибирати їх він не бажав, бо знав: якщо він їх прибере чи поставить у книжкову шафу, то вже навряд чи колись до них повернеться. І хоча сторонній людині могло здатися, що знайти щось на цьому столі — все одно, що шукати голку в копиці сіна, але Олексій завжди знав, де що лежить. У цьому хаосі він бачив певну систему, правда, зрозумілу лише йому.

«Треба хоча би створити видимість порядку», — подумав. Хай там як, а інспектори можуть вчепитися до будь-чого. Він хутко склав папери у два стосики і сховав їх у нижню тумбочку. Книжки зібрав і розставив на полиці праворуч від столу. Більшість із них були історичної тематики. Пан Ярошевич навчав учнів історії України й деколи, якщо необхідна була заміна, — всесвітньої історії. Він не раз замислювався над тим, наскільки мало українці знають про свою минувшину і який мізер хороших книг є на ці теми. Але добре хоч те, що теперішні історики вже начебто прокинулися з летаргійного сну і таки більше пишуть про українство, і пишуть незле.

«Рибки», — раптово згадав директор. Біля лівої стіни стояв акваріум, який залишив попередній директор школи. Щоранку пан Олексій їх годував і, чесно кажучи, певною мірою навіть прихилився до них, оскільки споглядання цих створінь у їхній маленькій персональній в'язниці діяло на нього заспокійливо. Насипавши їм корму, директор швидко оглянув кабінет. Що ж, усе начебто більш-менш нормально.

У двері постукали.

— Заходьте, відчинено.

Двері відчинила огрядна пані бальзаківського віку. Якомусь іноземцеві — хай навіть це був би щойно згаданий Бальзак — описати її було би нелегко, але для жителя будь-якої з колишніх радянських республік такий типаж — цілком упізнаваний. Вона була вдягнена у рожевий костюм, що вийшов з моди, мабуть, ще років двадцять тому. Про нього не можна було сказати, що він зношений, радше — зістарілий. Зачіска також нагадувала про ті «добрі» старі часи, коли у тренді були щедро полаковані начоси з поодинокими кучериками; крім того, колориту і зачісці зокрема, й пані загалом додавало пофарбоване «під вишню» волосся. Обличчя гості прикрашала стримана посмішка, але не щира, а хижка, наче у гієни, яка ось-ось допадеться до жертви. За нею маячив довготелесий, чимось схожий на чаплю, чоловік у сірому костюмі, піджак у якого був застібнутий на всі три ґудзики. Костюм видавався дещо завеликим на нього, тож висів, наче на вішаку. Апатичне обличчя відвідувача наче промовляло, що вся ота довколишня метушня його жодним чином не стосується. Інспектора виказував у ньому лише знаменитий у місцевих освітніх колах ніс-картоплинка. Саме носу він мав би завдячувати своїм прізвиськом: «Інспектор Картоплина». Ну, й останньою особою, котра зайшла у кабінет, виявився вже згадуваний пан Назар, заступник директора. Двадцятишестирічний завуч був чоловіком середнього зросту, і попри малу зарплатню, вдягався пристойно, чому значною мірою завдячував заможним

та щедрим батькам. Він стояв одягнений у новенький італійський темно-синій костюм з вузькою краваткою, а взутий був у чорні шкіряні, теж італійські, черевики. На його лиці сяяла посмішка, яка ніколи не подобалась Олексію, а зараз просто викликала огиду. Це була тріумфальна посмішка. Цікаво, яку перемогу і над ким він устиг здобути?

— Доброго дня, пане Олексію, як поживаєте? — спитала пані інспектор.

— Доброго дня! Та помаленьку, саме взявся до роботи і готував для вас усі необхідні звіти.

— Дякую, але ми вже ознайомилися з ними.

— Ознайомилися? — здивувався Олексій. — Але яким чином? Усі документи у мене, а ви ж тільки прийшли...

— Це моя вина, пане Олексію, — вийшов наперед завуч. — Учора після вашого від'їзду я попросив у завгоспа запасний ключ і взяв звіти, щоби зробив їх копії. Хотів ознайомитись із ситуацією за останній квартал, а заодно і добре приготуватися до цієї перевірки. А Ірина Остапівна зі Сергієм Олександровичем прибули до школи раніше за вас, тож я і покликав їх до свого кабінету, ну... щоб не стояли у коридорі школи. І тут так збіглося, що у мене виявилися ще й копії документації, тому було вирішено не гаяти часу й ознайомитися з ними. Таким чином, можна ствердити, що офіційна частина роботи завершена. Гадаю, буде цілком логічно, якщо ми перейдемо до неофіційної.

Приголомшений Олексій наче забув язика в роті. За двадцять років роботи у сфері освіти він уже всяке бачив, але з подібним зустрічався вперше. Просто не знав, як поведистись у такій ситуації: гніватися — не варіант, бо що може змінити злість, а от спокій... «Відреагуй спокійно, не гнівайся».

— Можливо, товариство бажає оглянути школу, завітати на якісь уроки? — запитав директор.

— У цьому нема потреби. Нам було достатньо і звітів, — відповіла пані Ірина. — Там усе чітко й дохідливо висвітлено.

— Пане Назаре, що ви мали на увазі під неофіційною частиною? — спитав Олексій.

— Влаштувати невеличку трапезу на честь цієї події. Це ж бо своєрідне свято, як, приміром, екзамен для учня, — почав виводити втішений завуч. — Ігорю, заходьте.

Водночміть звідкись узявся і шкільний завгосп — кремезний чоловік у темній поношеній сорочці, яку він часто вдягав на роботу, але нечасто прав, про що свідчив затхлий запах. У руках завгосп ніс два фірмові пакети із супермаркету, що був неподалік. З одного пакета виглядало горлечко пляшки вина. Услід за неохайним завгоспом зайшли кухарка, несучи вже готові тарелі: на одній канапки з червоною ікрою, а на іншій — розмаїті фрукти.

— Та не треба було цього, пане Назаре, навіщо зайві витрати... — слейним голосом заторохтіла Ірина Остапівна.

— Свято є святом. Коли ще матимемо таку перевірку і таких чудових гостей?! Гріхом було би це трошки не відсвяткувати.

Завгосп узявся витягувати з пакета пляшки — біле італійське вино, червоне французьке, не забув і про горілку. Після цього на столі з'явилися негазована мінералка й упаковка виноградного соку. А в другому пакеті чекала свого часу велика коробка цукерок. Поки завгосп давав собі раду з усім цим, кухарка встигла збігати за ще однією тарілкою, тепер уже зі сирною нарізкою, а тоді залишила кабінет.

— Дякую за допомогу, Ігорю Івановичу, — мовив Назар.

Завгосп кивнув із серйозним виразом обличчя і вийшов.

«Щось ці двоє задумали...» — губився у здогадах Олексій.

— Пане Олексію, у вас не знайдеться склянок для нашої трапези? — запитав Назар.

— На жаль, не вистачить, та й чарок не маю. Але чи варто зі самого ранку починати застілля, тим паче, що в нас попереду ще увесь робочий день?

— Ну, не пропадати ж добру...

Пан Назар рушив до дверей і, прочинивши їх, попросив секретарку директора принести чарки. Тим часом інспектори повсідалися за столом. Пані Ірина вмостилася ближче до шафи з книжками, а мовчазний пан Сергій облюбував собі місце навпроти неї. Олексій продовжував стояти біля свого крісла, сушачи мізки над цим дійством. «Що то в біса таке? Що він витворює? Невже хоче підвищення, мітить на моє місце? А навіть якщо і так, то в його батьків достатньо коштів, щоби купити кращу посаду. Це ж 17-та школа, тут ніякого тобі зиску...» Роздуми Олексія перервав скрип дверей. Увійшовши, Назар одразу зачинив їх за собою.

— Ну, можна розпочинати.

Назар поставив біля кожного по чарці. Олексій із суворим виразом обличчя спостерігав за цим маразмом, що відбувався проти його волі. Тим часом Ірині Михайлівні налили по вінця білого вина, а Сергій Олександрович вибрав горілку.

— Чого вам налити, шановний директоре? — із крокодилячою посмішкою спитав Назар.

— Я буду лише воду, не маю бажання починати робочий день із алкоголю.

— Та чого соромитися, випийте разом з нами крапельку спиртного, від кількох грамів нічого не станеться, — припрошувала пані Ірина.

— Вип'ю, але тільки воду, — твердо сказав Олексій.

— Ну, воду, то воду, тут не накажеш.

Назар узяв пляшку мінералки, відкоркував її і налив у склянку Олексія.

— Ну, давайте вип'ємо за цю прекрасну школу та її світле майбутнє, — виголосив тост Назар.

— А й справді... — пробурмотів пан Сергій.

— Будьмо! — кинув клич Назар і взявся цокатися з усіма присутніми.

Олексій якось невпевнено простягнув руку зі склянкою і мимоволі також приєднався до церемонії.

— Бачу, пане Олексію, у вас тут на полицях чимало книжок з історії. Любите історію? — поцікавилася Ірина Михайлівна.

«Невже вона не знає, що саме цей предмет я викладаю дітям?» — подумав Олексій.

— Так, історія — це мій фах, — мовив байдуже він.

— Невже? Як цікаво! — сказала Ірина Михайлівна і сьорбнула вина.

— Бачу, пане Сергію, що вам треба поновити, — Назар узяв пляшку з горілкою і наповнив чарку інспектора.

— Так, вельми дякую.

— Історія — важливий предмет. От за радянських часів жилося людям: була робота, було житло, а головне — була стабільність! Золоті були часи, — вимовила пані Ірина.

«Золоті часи?! Вона п'яна чи геть із глузду з'їхала?!» — подумалось Олексію.

— Ех, пам'ятаю ті часи — мій батько тоді ще головував у колгоспі, — і знаєте, у нас завжди було всього вдосталь, — провадила своєї пані інспекторка. — А яка велика була держава! Майже від краю до краю світу, і всі нас не лише поважали, а й, що важливіше, — боялися.

«Боялися глупоти лідерів цієї імперії, щоби, маючи такий запас ядерної зброї, не втнули, бува, якоїсь непоправної дурниці. Єдине, що справді у цій державі було великим, — це хіба територія,

а чи не все, що у ній відбувалося, великим назвати важко», — міркував Олексій.

— А згадайте Олімпіаду, яку ми провели в ті часи! Направду, це була найкраща з усіх, які мені вдалося побачити на своєму віку! — докинув своє пан Сергій. — Зрозуміло, по телевізору.

— Так-так, Олімпіада була чудовою, одним суцільним святом, — підтримала його пані Ірина.

«Жодні розваги не зможуть заступити всі ті трагедії, які приніс людям радянський режим», — продовжував розмірковувати директор.

— А яка ваша думка, пане Олексію? Ви ж як історик можете правильно оцінити цю величну державу, воістину справжню імперію! — звернувся до директора Назар.

«Оце гадюка! Він же прекрасно знає мою думку, але хоче, щоб я вліз у дискусію з інспекторами».

— Історія не є білою чи чорною. Мені видається, що вона радше сіра зі світлими чи темнішими відтінками. У кожному її періоді можна знайти щось хороше і щось погане, навіть жалюгідне чи гидке. Але якщо зібрати усі риси, притаманні певному періодові, поділити їх на хороші та погані, ось тоді побачимо, які переважають. На моє переконання, для України радянський період був радше негативним, аніж позитивним.

— Та що ви таке кажете, згадайте ціни на харчі, пальне, одяг й інші речі?! — обурилася пані Ірина.

— Бідний духом є той, хто думає лише про матеріальні блага. У ці часи не було свободи, справжньої свободи, а лише з нею можливий розвиток, без неї починається застій, відтак суспільство, начебто йдучи вперед, насправді задкує, що і сталося зі Союзом. Хай ціни і були невисокими, але ж тільки одиниці мали автомобілі — це була радше розкіш. Я вже не згадуватиму про тотальний дефіцит усього і вся.

— Наскільки я зрозуміла, ви неабиякий ненависник нашої історії, — спокійно, з посмішкою констатувала пані Ірина.

— Історію не треба любити чи ненавидіти, в неї треба вчитися. Бо, як засвідчує світова історія, людство робить одні й ті самі помилки, тому великою мірою ми залишаємося на тому самому рівні, що й...

— Та облишмо вже ті історії з філософіями! — різко урвав розмову Назар. — Давайте краще вип'ємо ще.

— За що? — озвався пан Сергій.

— За успішну перевірку, — гучно сказав Назар, за що й випили.

Після того, як випили вдруге, пані Ірина продовжила вичати поглядом книжки у шафі. І нараз побачила червоно-чорну книжку. Їй достатньо було зачепитися лише за одне слово «ОУН», — пішло-поїхало.

— Бачу, ви бандерівщиною цікавитися? — витріщилася вона на директора.

— Ну, я б не називав це так. Цей період історії має дещо іншу назву. Зазвичай, так її люблять називати ненависники всього українського або недоумки, які, по суті, нічого не знають і не хочуть знати про цей жорстокий та кривавий період боротьби за нашу державність.

— Та що тут знати, ето билі бандіти, яких треба було всіх перебішати та перестріляти. Лише воду каламутили у тій війні, нічого доброго вони не зробили.

— Не все так просто тоді було, вони піднялися супроти...

— Досить уже тієї історії, у нас не урок, а перевірка, — перервав директора Назар. — Навіщо це все, давайте краще вип'ємо.

— Підтримую, — докинув пан Сергій.

І всі присутні втретє осушили чарки до дна.

— Вам треба дати документи, котрі вимагає перевірка, чи бажаєте відвідати якесь заняття? — поцікавився в інспекторів директор.

— Як я сказала раніше, вельмишановний пан Назар надав нам усі необхідні документи, а у відвіданні занять ми не бачимо ніякого сенсу. Нам уже вистачило документації.

— У такому разі дозвольте поцікавитися: все гаразд?

— Так, — сухо відповіла пані Ірина. Пан Сергій лише хитнув головою. — Нам пора завершувати візит.

— Так швидко? Ви ж пробули тут лише дві години! — здивувався директор.

— Повторюся: нам достатньо того, що ми побачили.

Пан Олексій був розгублений. Ще ніколи перевірки не відбувалися з такою космічною швидкістю. Інколи вони тривали цілий день, а то й кілька днів. «Щось тут усе ж таки не так, вони щось замовчують. І Назар підозріло радісний. Він щось знає і приховує», — такі думки роїлися в голові Олексія.

— Може, вас провести? — запропонував директор.

— У цьому нема ніякої потреби. Дякую, — відповіла пані Ірина.

— Що ж, тоді до побачення, — тихо додав директор.

— До побачення.

І дивна інспектувальна пара покинула кабінет, а вслід за ними вийшов завуч. «І тепер мені це все прибирати?» — глянувши на стіл, подумав директор. Він повільно піднявся з крісла й почав наводити порядок. Але його ніяк не полишала думка про те, що вся ця перевірка — якийсь суцільний фарс. Так швидко, нічого не спитавши, не відвідавши занять, не порозмовлявши з учителями?.. Що то в біса за перевірка?

Олексій надовго не затримався у школі. В його розкладі було лише одне заняття, яке він провів, й о четвертій годині вирушив додому. Погода на вулиці різко змінилась. Якщо ранок та обід були ясними і теплими, то тепер небо захмарилося так, що сонячне проміння не могло пробитися, час від часу здіймався вітер, та й ніби

туман почав спадати. Олексій дістав ключі, вимкнув сигналізацію і вже намірився сідати в машину, як нараз у нього виникло відчуття, що за ним хтось спостерігає. Він ще раз роззирнувся, але не побачив ніде ні душі. Завівши машину, почав виїжджати з подвір'я школи. Вже перед тим, як вирулити на вулицю, краєм ока помітив чийсь силует, що наче виринув з туману і зараз просто нерухомо стояв. Олексієві тоді ще подумалося, що ця людина, можливо, спостерігає саме за ним, але роздивитись її не вдалось. Якийсь дивний плащ і капелюх, що не так часто побачиш у цих краях, — це все, що він зміг розгледіти. Машина набирала швидкість, з кожною секундою віддаляючись від школи, а таємнича постать усе ще бовваніла на тому самому місці, дивлячись услід його автівці.

Спадок

 лексій жив на іншому краю міста, тому дорога зі школи додому займала хвилин п'ятнадцять-двадцять їзди. З погодою насправду робилося щось не те: щойно небо застигало хмари і на вулиці почав збиратися туман, а нараз уже вигулькнуло сонце. Директор мешкав у старій дев'ятиповерхівці. Він не дуже любив своє житло, але іншого не мав, та й шанси розжитись у майбутньому на нову квартиру були мінімальні. Припаркувався він як зазвичай — у дворі під будинком, і, прихопивши портфель, рушив до під'їзду. Перевіривши поштову скриньку і не виявивши ніякої кореспонденції, Олексій підійшов до ліфта й натиснув кнопку. Поки чекав, мізкував над сьогоднішньою перевіркою — настільки дивною, що в нього склалося враження, наче її і не було насправді.

Опустився ліфт: типова стара машинерія, де вічно тхнуло сигаретним димом, а стіни прикрашали розмаїті написи і невідомого походження плями. Олексій натиснув кнопку «шість». Старенький механізм невдоволено скреготів, але якимось чином його піднімав. Щоразу, коли Олексій заходив у цю вертикальну скриню, в нього всередині наче щось стискалося. Підсвідомо він боявся, що трос може обірватись і допотопна кабіна полетить униз. Тому рідко користувався ліфтом, а піднімався сходами на своїх двох. Але нині, через напружений день, прагнув швидше добратися до своєї квартири і впасти на ліжко чи диван, щоби трохи подрімати.

Вийшовши з ліфта, Олексій рушив до квартири з номером «23». Відчинив металеві двері та ступив усередину. У квартирі панувала

тиша. Діти ще не прийшли із занять. Директор поставив портфель біля шафи для одягу, а тоді повісив плащ. Вже у вітальні скинув піджак, жбурнувши його на найближче крісло, а сам упав на диван лицем у подушку. Так би й заснув, якби не тихенький звук із кухні, так, наче хтось схлипував. Він піднявся і попрямував туди, де й побачив дружину — Марію. Вона, сидячи на стільці, схилилась і тихо плакала. Таке траплялося рідко, бо за вдачею була життєрадісною і майже постійно усміхненою, що часто бісило багатьох людей — зазвичай лихих і озлоблених на увесь світ.

— Маріє, що сталось? Я вже не пам'ятаю, коли ти востаннє плакала... — запитав із тривогою в голосі.

— Олексію, тобі краще присісти, — мовила, витираючи сльози.

Чоловік мовчки прислухався до прохання дружини, всівся на старенький дерев'яний стілець, що стояв біля столу. Її обличчя почервоніло від сліз. Вона завжди брала усе близько до серця і терпіти не могла, коли комусь завдавали болю. Олексієві важко було збагнути, що ж так сильно розчулило його кохану.

— Твій тато... Павло... твій тато Павло... Він помер, — через силу вимовила Марія.

— А-а-а-а... — єдине, що спромігся сказати незворушний Олексій.

Директор уже кілька років не те, що не бачив батька, — навіть не спілкувався з ним. Востаннє вони з Марією бачили його на своєму весіллі. Якийсь час Олексій ще вряди-годи контактував з ним, але після народження молодшого сина батько кудись зник, як у воду канув. Ніхто не знав, де він і що він, хоча, правду кажучи, Олексієві це було якось байдуже. Він не бажав з ним спілкуватись, а бачитись — і поготів. Ніхто з домочадців — ані жінка, ні діти — не знали, чому він так ненавидів батька.

— Це все, що ти можеш сказати? — здивувалася Марія.

— А що мені ще говорити? Уже років з десять він для мене просто не існує. А його смерть — то лише констатація факту, мені від цього ні жарко, ні холодно, — мовив Олексій.

— І тобі його не шкода? Він же твій батько!

— Мені шкода його, як і будь-яку людину, котра тяжко помирає, помирає в муках — але не більше того. А щодо батька, то синівську любов потрібно заслужити. Йому ж було начхати і на нас, і на внуків. Хоча би раз прислав їм листівку з привітанням із днем народження чи з Різдом, чи з Великоднем, чи з будь-яким іншим святом. Для мене він просто чужак, не більше і не менше.

Олексій підвівся, щоби забратися з кухні і не продовжувати цю безглузду для нього розмову. Однак вигляд дружини, котра сиділа біля вікна, тимчасом як сонячне проміння випрозорувало її сльози, змусив його підійти до неї та міцно обійняти. Він гладив волосся Марії, а тоді прихилив голову до своїх грудей. Коли дружина трохи заспокоїлась і витерла сльози, то взялася готувати вечерю для сім'ї.

Варто сказати, що реакція чоловіка на трагічну подію виявилася передбачуваною, однак це був лише фасад. Насправді Олексій відчував, як щось наче обірвалось із сухим тріском усередині нього, і коли він покинув кухню, в його очах блищали сльози. Повернувся у вітальню, проте бажання впасти на диван і подрімати кудись зникло. Його спогади про батька були нетеплими чи приємними, а радше сірими й сухими. Дитинство Олексія минуло у містечку Темний Гай, неподалік Квітополя. Нічого поганого про це містечко він не міг сказати, навпаки — завжди згадував його з теплотою. Зусібч оточений прекрасними лісами й омиваний повноводою річкою Швидка, Темний Гай тепер, із вершини ліг Олексія, видався йому казкою. Колись, за часів Австрійської імперії, а потім і Польщі, ця місцина славилась як курорт для вельмож, які полюбляли там відпочивати. У Темному Гаї досі збереглося кілька піщаних пляжів, які хоча й у плачевному стані, проте містечкова молодь, а трапляється, що й літні люди, залюбки сюди навідуються.

На диво, події Другої світової не надто зачепили Темний Гай. У містечку збереглося чимало старих будинків, і тепер їхня архітектура стала своєрідною візиткою. Стара ратуша, яка завжди справляла на Олексія гнітюче враження, стояла на просторій центральній площі, на якій у дитинстві майбутній директор полюбляв кататися на велосипеді. Й саме ці дитячі спогади, пов'язані з Темним Гаєм, викликали у засмученого Олексія приємні відчуття. Він підійшов до шафи, де в нетрях її полиць віднайшов старий фотоальбом, і разом зі своєю знахідкою всівся у м'який фотель.

Перед ним постали старі, ще чорно-білі фотографії, що зафіксували його дитинство. А ось і світлина з батьком — високим, міцної статури чоловіком із густим волоссям та орлиним носом. Батько стискає плече сина, а поряд стоїть мама, Галина. Ті часи залишилися десь похованими у його пам'яті. Олексій справді не дуже добре пам'ятав своє дитинство, у пам'яті залишилися лише якісь розмиті образи. Олексій перегорнув наступну сторінку: ось він, уже юнак, позує на фоні старого будинку. Будинок — надто скромне слово, щоби воно могло передати всю велич цієї споруди — її радше можна було назвати особняком чи палацом. Олексій знав, що він належав батькові, хоча вони ніколи не жили у ньому. Незважаючи на те, що їхня сім'я за тих часів мала квартиру майже в центрі Темного Гаю, батько Олексія часто навідувався у таємничий особняк, проте про причини своїх візитів ніколи не розказував синові. Мама щось знала, проте також про це мовчала. Будинок здавався похмурим і моторошним не лише на фотографії — таким він залишився і в пам'яті Олексія. Ще дитиною він вважав це місце проклятим і навіть вірив, що в будинку водяться привиди. Від цих спогадів по його шкірі пробігли мурашки, погляд мимоволі зосередився на вікні, за яким ще кілька хвилин тому сяяло сонце, а тепер знову захмарилось і по землі навіть почав слатися туманець. Олексій одним рухом руки закрив альбом і поклав його назад на полицю шафи. Впродовж усього цього часу йому здавалось, що на нього

хтось дивиться незмигним поглядом. Однак тоді йому подумалося, що це даються взнаки втома і нерви.

Через годину додому прийшли діти: старша донька Олена, цього року вже випускниця школи, та син Петро, п'ятикласник. Уся сім'я майже одразу зібралася на кухні й почала вечеряти. Звістка про смерть дідуса не надто засмутила дітей, котрі, правду кажучи, майже його не знали. Олена ще могла пригадати образ дідуса, а ось Петро — заледве. Вечір у сім'ї тривав своїм звичаєм: діти робили домашні завдання, паралельно зависаючи в Інтернеті, а Олексій із Марією то впівока дивился по телевізору якесь чергове шоу, то знічев'я гортали книжки. Марія все ще печалилась і не приховувала цього, а Олексій напружив усю силу волі, аби лише не показувати, що смерть батька зачепила його. Спати вони лягли майже опівночі.

Коли Олексій вийшов із ванної кімнати і подався до спальні, де горіла лише настільна лампа, то перш ніж влягтися, підійшов до вікна. Ззовні стояв непроглядний морок, з яким безуспішно боролися темні вуличні ліхтарі. Й у нього знову виникло відчуття, що за ним хтось спостерігає. Йому навіть здалося, що той стоїть поряд з ліхтарем — якась темна постать, а її очі наче зазирають йому в душу. Він кілька разів кліпнув і, ще раз глянувши вниз та нічого не побачивши, дав собі спокій. Відвернувшись від вікна, Олексій рушив до свого ліжка й, вимкнувши лампу, ліг спати. Він лежав спиною до вікна, проте заснути не міг, оскільки його знову охопило якесь параноїдне відчуття, що от саме цієї миті хтось стоїть перед самим вікном і витріщається на нього. Зважаючи на те, що він живе на шостому поверсі, це вже скидалося справді на параною! Але жодні логічні переконання ще довго не могли заспокоїти його стривожену уяву, аж поки втома нарешті взяла над ним гору й він заснув.

Наступного дня Олексій з головою поринув у шкільні справи. Крім обов'язків директора, йому довелося ще й підмінити вчителя

всесвітньої історії, який саме цього дня зволив захворіти. Майже до другої години дня проводив уроки, а опісля довелося ще підготувати та відіслати низку прохань до органів влади щодо різних нагальних шкільних потреб. Поспішаючи на останній урок, на який Олексій уже запізнювався, і чомусь саме в тій частині довгого коридору, де не було вікон, а світло ніхто не здогадався увімкнути, він уперше в житті відчув панічний страх. Пану директорові здавалося, що хтось крадеться вслід за ним, проте скільки би разів не озирався, щоби розгледіти у напівтемряві таємничого переслідувача, нічого побачити не міг, тож коли вийшов на освітлену частину коридору, відчув неабияке полегшення і, намагаючись вмикач, одразу ввімкнув світло. Та в коридорі не було ні душі.

Повернувшись додому, директор звично перевірів поштову скриньку, в якій, окрім рекламних флаєрів та безкоштовних газет, знайшов лист від якогось нотаріуса з Темного Гаю. Вже у квартирі відкрив листа та швидко перебіг його. Виявилося, що батько залишив у спадок синові той самий похмурий особняк у містечку і тридцять тисяч доларів на банківському рахунку.

— Нічого собі! — вирвалося в Олексія.

Гроші йому би пригодились, а що робити з маєтком, не знав. За всі роки, наскільки йому було відомо, ніхто не проявляв навіть найменшого бажання придбати цю будівлю. Однак у листі йшлося про те, що спадкоємець зобов'язаний прийняти обидва дарунки: якщо відмовляється від одного, то автоматично втрачає інший.

— І дідько з тим спадком!

Він кинув листа у шухляду шафи і майже відразу забув про нього.

Зранку Олексій, як зазвичай, вирушив до школи, де на нього чекали звичайні будні. Зайшовши у свій кабінет, сів на робоче місце і відкинувся на спинку крісла. Проте зібратися з думками не дав несподіваний у такий ранішній час телефонний дзвінок.

— Доброго дня, слухаю!

Почув чіткий, трохи холоднуватий, як здалося директору, голос дівчини. Вона спокійно повідомила, що сьогодні у другій половині дня Олексій має прийти на прийом до завідувача міськвн. Ця звістка неабияк збентежила директора. Він відчував, що добра йому з цього прийому годі сподіватися.

Перша половина дня промайнула майже непомітно. Олексій наче увімкнув режим автопілота і незчувся, як уже стояв біля дверей завідувача міськвн. Симпатична, хоч і з якимось хижим поглядом, секретарка запросила директора увійти. За столом сидів у темному костюмі Йосип Геннадійович Кравенко, якого співробітники поза очі прозивали «Гризуном». Таке прізвисько дали не через його любов до горіхів чи, скажімо, сиру, а внаслідок паскудної звички гризти на публіці нігті. Звичайно, у присутності керівника ніхто про це не говорив, навіть найменшого натяку не робив, бо його дещо побоювалися. Подейкували, що він колись побив когось, ба — навіть покалічив. Здатний Кравенко на таке чи ні, ніхто не бажав перевіряти на собі, бо, правду кажучи, у Йосипа Геннадійовича був таки жаклиний характер, який часто проявлявся в безглуздій агресії. У хвилину люті він любив трошити все, що потрапляло йому під руки чи ноги. Його глибоко посаджені темно-карі очі з презирством дивилися на директора.

— Доброго дня, — дещо знічено привітався Олексій, простягнувши руку.

— Доброго, — незворушно відповів начальник, навіть не піднявшись із крісла. — Прошу, сідайте.

Директор сів на стілець і поглянув на суворого начальника. Той незворушно, наче перед нападом, втупився у прибульця.

— Пане Олексію, скажу чесно, ця зустріч не стане пустопорожніми посиденьками. Я надто дорожу своїм часом і, крім того, на мене чекає багато інших дел. Недавно у вас була перевірка, і про її результати мені повідомили.

«Невже йому так швидко про це доповіли?» — здивувався Олексій.

— Скажу відверто. Результати невтішні. Ваш подход застарілий, школа не здобула ніяких успехов під вашим руководством. Понімаєте, це непростітельно.

«Та що він таке верзе?! Довбень. Так, минулого навчального року була певна стагнація, однак у попередні ми займали непогані місця на олімпіадах та в конкурсах. Чи, можливо, впливлю щось, пов'язане з медалістами?»

— Понімаєш, нужно нової крові. Ну, технології, як ото в Германії чи ще десь у Європі. А ви працюєте, як у старі часи, то й результатів ноль.

— І що ви пропонуєте? — поцікавився Олексій, не витерпівши безглузких звинувачень.

— Усе дуже просто. Пишіть заяву про звільнення. Ви не підходите для руководства, звільніть дорогу для перспективніших і молодших. Бо молода кров значно сильніша за стару.

Він знав, що завідувач є паскудою і покидьком, однак навіть намислити собі не міг, що настільки. Олексій ладен був кинутися на нього і дати йому добрячого ляпаса, а потім вчепитись у шию. Але що далі? Тоді звільнення невідворотне. Може, судитися?

— Ми вже підготували заяву. Вам треба лише її підписати.

На столі перед директором раптом з'явився аркуш паперу. Олексій із обуренням поглянув на нього. Його рука навіть не ворухнулася в напрямку ручки.

— Ви повинні понімають, що даже як не підпишете, ми знайдемо шлях, як вас звільнити. Повірте, ми располагаєм багатьма можливостями. А при любовному вирішенні цього питання запропонуємо вам роботу вчителем у тій самій школі чи в іншій. На вибір.

Директор якийсь час розмірковував. Він прекрасно знав, що, по суті, опиратися безглуздо. Написати кудись скаргу — також

не варіант, бо коли система хоче тебе позбутися, то вона так чи інакше зробить це. Олексій знав також і всі вади цієї системи й ненавидів їх, бо вони часто морально нівечили талановитих людей, котрі могли зробити багато добра, якби не гурт одержимих грошима та владою бовдурів, які всіма правдами й неправдами домоглися і того, й іншого.

Тремтячою рукою взяв ручку та підписав заяву. Кабінет завідувача покинув, не мовивши жодного слова, а через якийсь час був уже в школі. За якихось півдня його директорський кабінет геть йому зчужів. Почав згадувати роки, проведені у ньому, і думка про те, що тепер доведеться піти звідси, засмутила. Рибками, якими він опікувався, займатиметься хтось інший чи, можливо, просто побудеться їх. Хтось зовсім скоро займе крісло, на якому він сидить.

До кімнати увійшов заступник директора Назар, навіть не ховаючи хитрої посмішки.

— Доброго, — байдуже відповів Олексій. — Ви чогось хотіли?

— Як ваша зустріч у міськвно? — спитав завуч, неоднозначно поглянувши на директора.

— А вам звідки про неї відомо? І чому така цікавість?

— Заходив по обіді до вас, а секретарка переказала, що ви поїхали у міськвно. Ось і питаю.

Олексій добре пам'ятав, що він нічого не казав секретарці, проте слова Назара розставили все на свої місця.

— Нічого особливого. Обговорювали можливість фінансування нашої школи. Треба зробити ремонт і закупити нове обладнання.

— Зрозуміло... — мовив завуч. — Мушу вас залишити, бо маю ще купу різної роботи.

Назар розвернувся і попрямував із кабінету. Олексій відчув, що його серце починає битися пришвидшено, а обличчя почервоніло від люті й безпорадності. Після стількох років бездоганної трудової діяльності його звільняють у такій відверто зневажливій манері!